

ניהול מידע אישי של אוספי מוסיקה / גדעון טיש

תקציר

בעשורים האחרונים התחוללו שינויים רבים בדרך בה אנשים צורכים מוסיקה. בעבר היה מעבר בין פורמטים שונים מתקליטים, לדיסקים ולקבצים. בשנים האחרונות כניסת טכנולוגיות של streaming (הזרמת מדיה) אפשרו שינוי במודל צריכת המוסיקה הקיים אשר חייב את הצרכן בקנייה של מוסיקה באופן פיזי או דיגיטלי ואפשר גישה למוסיקה זו בלבד. פלטפורמות streaming (כגון Spotify, Apple Music ו-YouTube) מאפשרות גישה למיליוני שירים בלי לקנות ולהוריד (download) אותם.

מטרת מחקר זה היתה לבחון כיצד שינויים אלה השפיעו על התנהגות המידע בנושא מוסיקה בישראל תוך התמקדות בניהול מידע אישי של אוספי מוסיקה. המחקר בחן נבדקים שהשתמשו בטכנולוגיית streaming והשווה אותם לנבדקים אשר לא השתמשו בטכנולוגיה זו על מנת לבחון כיצד טכנולוגיה זו משפיעה על התנהגות המידע בנושא מוסיקה. המחקר יישם מושגים ושיטות מחקר מתחום ניהול המידע האישי כדי להטיל אור על השפעת טכנולוגיית streaming על הפרקטיקה והחוויה של איסוף מוסיקה.

במחקרנו 6 שאלות מחקר שעסקו בנושא הזמן המוקדש להאזנה למוסיקה ולניהול אוסף המוסיקה, סיטואציות בהן מאזינים למוסיקה, רמת השליטה במוסיקה שמתנגנת, מקורות האזנה, הכרת שירים חדשים והשפעת משתני רקע על נושאים אלה. בנוסף, נבדק כיצד השימוש בטכנולוגיות streaming השפיע על הפרקטיקה ועל החוויה של איסוף מוסיקה.

השתמשנו בעיקר בשיטה כמותית של שאלות סגורות בשאלון. השאלון הועבר במדגם נוחות לסטודנטים לתואר שני במחלקה למדעי המידע בבר אילן ולאנשים מהמעגל החברתי הראשון והשני של עורך המחקר. את השאלונים מילאו 113 נבדקים, מתוכם 7 שאלונים נפסלו ונותרו 106 שאלונים בהם נעשה שימוש במחקר. בנוסף לחלק הכמותי יש במחקר גם מרכיב איכותני המתייחס לשאלת המחקר האחרונה. מרכיב זה התבטא בשאלה פתוחה בשאלון, אך בשל התשובות הדלות שקיבלנו עליה, החלטנו להוסיף למחקר גם מספר ראיונות מובנים למחצה. רואיינו 6 משתתפים, 3 נשים ו-3 גברים. המרואיינים גויסו מהמעגל החברתי של עורכי המחקר. המרואיינים נבחרו כתוצאה מהיכרות מוקדמת וידע מוקדם של עורכי המחקר בנוגע לחשיבות שיש למוסיקה איסוף מוסיקה והאזנה למוסיקה בחייהם.

שאלת המחקר הראשונה הייתה כמה זמן מקדישים משתתפי המחקר להאזנה ולאיסוף מוסיקה, כיצד מתחלק זמן זה, אילו פעילויות הם מבצעים באוספי המוסיקה שלהם וכיצד משפיעים משתני רקע על שעות האזנה. בדומה למחקרים קודמים (Bonnevill-Roussy, Rentfrow, Xu, & Potter, 2013; Liikkanen & Aman, 2016) נמצא כי משתתפי המחקר מקדישים להאזנה כשעתיים ביום בממוצע. בנוסף, נמצא שככל שיש לנבדקים יותר ילדים כך הם מאזינים פחות שעות למוסיקה. 65% מהנבדקים ציינו שיש להם אוסף מוסיקה ו-35% מהנבדקים ציינו שאין להם אוספי מוסיקה. נבדקים בעלי אוספי מוסיקה בילו בממוצע

כמעט כשעה בשבוע בפעילויות שונות הקשורות לאוספים שלהם. הנבדקים בעלי אוספי מוסיקה ציינו כי הם מקדישים כ-25 דקות בשבוע להוספת שירים חדשים, כ-11 דקות בשבוע לסידור האוסף, כ-7 דקות בשבוע בשיתוף מוסיקה עם חברים וכ-4 דקות בשבוע למחיקת שירים מהאוסף. ממצאים אלו מעידים שהנבדקים מקדישים זמן רב לשמיעת מוסיקה ורובם אף מקדישים זמן לניהול אוסף מוסיקלי.

שאלת המחקר השנייה בדקה עד כמה נבדקי המחקר שומעים מוסיקה בחברה, עד כמה הם מאזינים למוסיקה כמלווה פעילות אחרת וכיצד משפיעים משתני רקע על כך. נמצא כי מרבית זמן ההאזנה למוסיקה (70%) נעשה בליווי פעילות אחרת, חלק מזמן ההאזנה (18%) בוצע בנסיבות חברתיות ורק מקצת זמן ההאזנה (12%) הוקדש להאזנה למוסיקה בלבד ללא פעילות נלווית. ממצאים דומים נמצאו במחקרים אחרים (Fuentes, Hagberg, & Kjellberg, 2019; Kamalzadeh, Baur, & Möller, 2016). יתכן והזמינות והנגישות של אפשרויות ההאזנה למוסיקה באמצעות טלפון חכם ואוזניות, מגדילות את חלקה של ההאזנה היחידנית על פני ההאזנה החברתית ומקלות על האזנה למוסיקה כליווי לפעילויות במרחב הציבורי.

שאלת המחקר השלישית בחנה איזו רמת שליטה בבחירת השירים מפעילים משתתפי המחקר בזמן ההאזנה וכיצד משפיעים משתני רקע על כך. נמצא כי ברוב זמן ההאזנה (57%) בחירת השירים הייתה פסיבית, באמצעות בחירה אקראית של שירים (shuffle) מהאוסף האישי או המלצה של תוכנת streaming לגבי השיר הבא. במיעוט המקרים (37%) בחירת השירים נעשתה באופן מכוון על ידי שימוש ברשימות השמעה (playlists) או שמיעה של אלבומים שלמים. ממצאים דומים נמצאו במחקרם של קמלזדה ואחרים (Kamalzadeh et al., 2016). במחקרנו נמצא מתאם חיובי בין בחירה אקטיבית של שירים לבין גיל, מספר ילדים וכן מספר הילדים מתחת לגיל 5. ממצאים אלה הפתיעו אותנו משום שציפינו שכלל שהנבדקים יהיו מבוגרים יותר יהיו עסוקים יותר עם ילדים קטנים כך הם ייתו יותר לבחירה פסיבית ולא אקטיבית של שירים.

שאלת המחקר הרביעית בדקה באילו מקורות נוהגים משתתפי המחקר לשמוע מוסיקה, איזה אחוז מתוך הזמן שהם מאזינים למוסיקה הם מאזינים למוסיקה שבבעלותם, איזה אחוז מהזמן הם מאזינים באמצעות פלטפורמות streaming והאם גיל המשיבים ורמת אוריינות המחשב משפיעים על השימוש בטכנולוגיות streaming. מתוך 106 נבדקים, 80 (75%) השתמשו ב-streaming והם עשו זאת במשך 55% מזמן ההאזנה שלהם. נמצא כי הרדיו הפיזי עדיין משמש כמקור האזנה מרכזי (24% מזמן ההאזנה), אולם נראה שהוא בירידה שכן השימוש בו נמצא במתאם חיובי עם גיל המשיבים. מקור ההאזנה הדומיננטי ביותר הוא פלטפורמות streaming (43% מזמן ההאזנה). יתר על כן, נמצא מתאם שלילי בין גיל המשיבים לבין השימוש שלהם בפלטפורמות streaming. ככל שהמשיבים היו צעירים יותר כך הם נטו יותר להשתמש בפלטפורמות אלו. ממצאינו דומים לממצאים במחקרים אחרים (Kamalzadeh, et al., 2016; Lepa & Hoklas, 2015). יתכן והשינויים של השנים האחרונות, הוזלת חבילות גלישה, הוזלת מחירי טלפונים חכמים, הגדלת נפח הנתונים למשתמש ולפיכך זמינות גבוהה יותר להאזנה באמצעות שירותי streaming גם באמצעות טלפון סלולרי שינו את מאזן הכוחות של מקורות ההאזנה וגרמו לעלייה בפופולריות של שירותי streaming.

שאלת המחקר החמישית בחנה כיצד אנשים מכירים שירים חדשים כדי להכניס אותם לאוסף ומהו המרכיב החברתי בגילוי שירים חדשים. נמצא כי הנבדקים השתמשו במגוון רחב של אמצעים על מנת להכיר שירים חדשים. מתוך מגוון זה, המרכיב החברתי, שהיה בעבר דומיננטי מהווה כיום רק 22%. מנגד, שני מרכיבים חדשים יחסית משמשים להכרת אחוז ניכר של שירים חדשים: המלצות של פלטפורמות streaming (20%) וזיהוי מוסיקה בעזרת אפליקציית Shazam (16%). המשתתפים במחקרנו ציינו את היתרונות בגילוי מוסיקה חדשה באמצעות שירותי streaming בשימוש בהמלצות אוטומטיות, אך לא השתמשו באפשרויות שיתוף מוסיקה והמלצות של משתמשים אחרים בשירותי streaming. הכמות הנמוכה של האזנה חברתית בתוצאת השאלה השנייה, והאחוז הנמוך יחסית של שירים חדשים המגיעים ממקורות חברתיים יכולים להתפרש כסממנים אופייניים לתקופתנו בה רב הבידוד החברתי.

שאלת המחקר השישית הייתה שאלת מחקר מרכזית שבדקה כיצד המעבר לשימוש בטכנולוגיית streaming השפיע על הפרקטיקה ועל החוויה של איסוף מוסיקה. מניתוח הראיונות עלה כי השימוש בשירותי streaming משפיע על איסוף מוסיקה בשלושה היבטים עיקריים:

שטטוש גבולות - בניגוד לאוספי תקליטים, דיסקים וקבצים בהם הייתה גישה רק לשירים שבאוסף, בפלטפורמות streaming יש גישה לכמות אדירה של שירים. גם אם נבחרו שירים לאוסף (למשל ע"י הוספתם ל-playlist), מרואיינים אמרו שהדבר הביא לטטטוש גבולות אוסף המוסיקה שלהם. אחד מהמרואיינים הוסיף שטטטוש גבולות האוסף הביא לדיפוזיות בזהות המוסיקלית שלו שהייתה בעבר מוגדרת היטב.

חוסר סלקציה שמביא לירידה בערך וירידה בהנאה - בעבר, כאשר המרואיינים נכנסו לחנות תקליטים נפתחה עליהם בהכרח סלקציה מכיוון שהגיעו עם סכום כסף מוגבל ויכלו לצאת מהחנות רק עם תקליט אחד או שניים. הם אמרו שהבחירה גרמה להם להתרגשות, שהם הכירו "כל אקורד וכל תו" בתקליט ולכן נקשרו אליו. העובדה שפלטפורמות streaming לא דורשות סלקציה, מביאה לדבריהם לירידה בערך של המוסיקה הזאת בעיניהם וכן לירידה בהנאה.

ירידה באיסוף מוסיקה - כל המרואיינים שלנו הפסיקו לאסוף מוסיקה (או הפחיתו מאוד בעיסוק זה). במקום זאת הם בילו את זמנם בגילוי מוסיקה חדשה בפלטפורמות streaming. יש לציין שממצאים איכותניים אלו סותרים ממצאים כמותיים ממחקר זה בהם לא נמצא מתאם בין מספר שעות השימוש ב-streaming לבין מספר השעות שהנבדקים הקדישו לאוספים שלהם. מחקר עתידי יכול לפתור סתירה זו על ידי חקר הרגלי איסוף המוסיקה ספציפית בפלטפורמות streaming.